

شناسایی چرایی رفتار سکوت کلاسی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم‌آباد:

رویکرد پدیدارشناختی

شجاع عربان^۱، سعید رومانی^۲، اسفندیار سپهوند^۳

چکیده

شناخت عواملی که سبب سکوت و کناره‌گیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی در فعالیت‌های کلاس درس می‌شود، به دلیل تأثیر انکارناپذیر آن بر عملکرد تحصیلی و همچنین رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی در آنان اهمیت بسیاری دارد. هدف پژوهش حاضر، بررسی تجارب معلمان در زمینه عواملی است که باعث گرایش هرچه بیشتر دانش‌آموزان دوره ابتدایی به سکوت و کناره‌گیری آنان در فعالیت‌های موجود در کلاس درس و راهکارهای معلمان در این زمینه بوده است. جامعه آماری پژوهش، شامل همه معلمان مشغول به خدمت در دوره ابتدایی شهر خرم‌آباد بوده که نمونه پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و همچنین شیاع نظری تعداد 10 نفر انتخاب شده‌اند. اطلاعات با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و روش کدگذاری و استخراج مضمون‌های اصلی و فرعی تحلیل شده است. یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد مهارت‌های اجتماعی، ضعف‌های شخصیتی، ویژگی‌های شخصیتی، ویژگی‌های جسمی، عوامل خانوادگی، گروه همسالان و همین‌طور معلمان از عوامل تأثیرگذار در گرایش دانش‌آموزان به سکوت در کلاس درس هستند. همچنین، براساس مصاحبه با معلمان می‌توان براساس فعالیت‌هایی در داخل و خارج از کلاس درس گرایش دانش‌آموزان را جهت کناره‌گیری و سکوت در تکالیف آموزشی کاهش داد.

واژگان کلیدی: رفتار سکوت کلاسی، ویژگی‌های شخصیتی و جسمی، رویکرد پدیدارشناسی

رویکردها و شیوه‌هایی که مدت‌ها در نهادهای تربیتی خانواده و مدرسه استفاده می‌شود، به‌طور اجتناب‌ناپذیری در رفتارهای افراد آن نسل بیشترین نقش را ایفا می‌کنند. صرف نظر از آنچه در عمل دیده می‌شود، اهمیت مسائل تربیتی و مشکلاتی که باید در کوتاه‌مدت و بلندمدت برای آنها چاره‌اندیشی کرد، همیشه به‌قوت خود باقی است. دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی باید با دقت مطالعه شوند تا به نیازها و انتظارات آنها توجه شود و مشکلات منجر به کناره‌گیری‌شان از تکالیف آموزشی برطرف شود (دارلینگ-هاموند^۱، 2015). یکی از پدیده‌هایی که ممکن است بیشترین نارضایتی را در کلاس درس و کاهش پیشرفت تحصیلی در فراگیران داشته باشد، گرایش به سکوت در فعالیت‌های اجتماعی و کلاسی در بین دانش‌آموزانی است که نمی‌توانند یا نمی‌خواهند در مباحث موجود در کلاس درس شرکت داشته باشند یا اینکه با معلمان و همسالان خود به برقراری ارتباط مناسب اجتماعی بپردازند. گفت‌وگو و صدا پایه و اساسی برای بیشتر فعالیت‌های کلاسی است و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد افکار و تجربیات خود را با دیگران و معلم خود در میان بگذارند. بدون وجود گفت‌وگو در کلاس درس، سکوت در کلاس حاکم می‌شود که می‌تواند برای فرایند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان نامطلوب و زیان‌بخش باشد (داوودی و یارچوچی، 1395).

در فرایند یاددهی-یادگیری گفت‌وگو و مشارکت نقشی اساسی دارد. تعامل در کلاس کلید دستیابی به هدف‌های یادگیری است (محمودی، فاطمی و اسفندیاری، 2010). تعامل کلاسی فرایند تبادل افکار، احساسات و ایده‌ها میان دو یا چند نفر است. نبود گفت‌وگو، جوئی آکنده از سکوت را ایجاد می‌کند و افزایش مشارکت‌نداشتن در کلاس سبب رشد پدیده سکوت کلاس درس^۲ می‌شود (کیم، پتچر و فورمن^۳، 2015). سکوت کلاس درس را می‌توان مشارکت‌نداشتن فراگیران در فرایند آموزش یعنی اظهارنظر نکردن، شرکت نکردن در بحث‌های کلاس، نرسیدن سؤال، پاسخ ندادن به سؤالات مدرس و همکلاسی‌ها تعریف کرد (منگال^۴، 2017). عوامل چند می‌توانند زمینه‌ساز گرایش دانش‌آموزان به سکوت در کلاس درس شوند که از جمله می‌توان به مواردی چون علامت رد، ترس از ارزیابی اجتماعی، احساس قابل رؤیت نبودن، ابراز بی‌علاقگی اجتماعی و همچنین ممکن است دلالت بر درگیری عقلانی شدید داشته باشد (تاملینسون^۵، 2014). به هر دلیلی که دانش‌آموزان به سکوت، کناره‌گیری، ترس از شرکت در بحث‌ها یا بی‌میلی نسبت به مشارکت در تکالیف کلاس درس را داشته باشند، نتیجه آن محروم کردن دیگران از معلومات و تجربیات خود است. متقابلاً معلم و سایر دانش‌آموزان نیز از بهره‌گیری از تنوع اندیشه‌ها که ناشی از مطالعه و تجربیات شاگردان است باز می‌مانند (بهنام‌فر، ضامنی و عنایتی، 1394). سکوت در میان دانش‌آموزان ممکن است موقعیت‌های گفت‌وگویی کلاس درس را که منشاء ایجاد روابط مهرورزانه در بین آنهاست مختل کند (بهنام‌فر، 1394).

با توجه به اهمیت مشارکت دانش‌آموزان در کلاس درس، پژوهشگران به مطالعه این پدیده و همچنین عوامل تأثیرگذار بر آن پرداخته‌اند؛ از جمله هاگیک و ریتا^۶ (2002) گفته‌اند روش و میزان کنش و واکنش بین معلم و دانش‌آموزان، میزان یادگیری دانش‌آموزان را در کلاس درس مشخص می‌کند. اوزیکو^۷ (2017) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که اگر دانش‌آموزان و معلم در مورد مسائل بحث کنند، دانش‌آموزان عمل تفکر درباره ایده‌ها، ساختن ایده‌ها و تصریح نمودن ایده‌ها را یاد می‌گیرند و

1- Darling-Hammond

2- classroom silence

3- Kim, Petscher & Foorman

4- Mangual

5- Tomlinson

6- Hagevik & Rita Ozioko

7- Ozioko

علاوه بر این یادگیری موقعی رخ می‌دهد که دانش‌آموزان فعالانه به آموزش به وسیله دستکاری، عمل کردن، تمرین یا به صورت پردازش اطلاعات پاسخ دهند و در فرایند یاددهی- یادگیری مشارکت فعال داشته باشند. اوی، نوستا، کاپلن، زو و رز-کرسون¹ (2017) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در بیشتر موارد، دانش‌آموزان مقطع ابتدایی به دلیل ترس از افراد غریبه گرایش به سکوت و کناره‌گیری از تکالیف آموزشی دارند. ایانسو و یولین² (2015) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند ترس دانش‌آموزان از ارزیابی‌هایی که دیگران از مباحث مطرح‌شده آنان در کلاس درس دارند، در گرایش هرچه بیشتر آنان به مشارکت- نکرده در تکالیف کلاسی شان تأثیر دارد.

شواهد عینی از یکسو و یافته‌های اصلی و جانبی پژوهش‌ها از سوی دیگر بر این موضوع تأکید دارند که در نظام آموزشی موجود در ایران به‌ویژه در سال‌های اخیر، تمرکز برنامه‌ها و پژوهش‌ها از ارائه راهکارهای عملی و کاربردی برای حل مشکلات متفاوت اخلاقی، اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان در خانه و مدرسه، تنها به به عواملی پرداخته است که منجر به افزایش عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان تأکید دارند (کارگر، 1393). فتحی آذر، ادیب و گل‌پرور (1395) معتقدند با توجه به مشکلات و چالش‌های متفاوتی که در بخش آموزشی ما وجود دارد، محتوای برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت به نظام آموزشی باید به مشکلات و چالش‌های اصلی دانش‌آموزان نیز در هر دوره آموزشی پردازند تا میزان کارایی معلمان و مشاوران در مدرسه افزایش یابد. عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی و همین‌طور متوسطه در بیشتر موارد تأثیرپذیر از تجارب جدید هیجانی و اجتماعی آنان در موقعیت‌های اجتماعی قرار می‌گیرد. بنابراین، می‌توان گفت شناسایی مشکلات اجتماعی و ارتباطی دانش‌آموزان در محیط مدرسه که منجر به سکوت و کناره‌گیری آنها از تکالیف آموزشی شان در کلاس درس می‌شود، یکی از وظایف اصلی نظام تعلیم و تربیت و همین‌طور معلمان و مشاوران در کلاس درس است (سیمونز³، 2017). در بیشتر تحقیقاتی که به منظور مداخله در مشکلات رفتاری دانش‌آموزان انجام می‌گیرد، پژوهشگران به‌طور تجربی اثربخشی برنامه‌های مختلف را بررسی می‌کنند و بر اهمیت پرداختن به عوامل تأثیرگذار در جریان آموزش تأکید دارند (دانش، سلیمی نیا، قدرتی، سابقی و شمشیری، 1393).

معلمان در کلاس درس منبع اطلاعاتی مناسبی برای شناخت مشکلات اصلی دانش‌آموزان در عرصه‌های درسی و ارتباطی هستند؛ به این ترتیب برای شناخت مسائل و چالش‌های موجود دانش‌آموزان با توجه به تجارب مختلف آموزشی در کلاس درس می‌توانند در شناخت هرچه بیشتر مشکلات دانش‌آموزان از جمله شناخت عوامل گرایش آنان به کناره‌گیری از تکالیف آموزشی مفید باشد (ریچاردز و راجرز⁴، 2014). با توجه به نقش معلمان در کلاس درس و همین‌طور آشنایی آنان با مشکلات دانش‌آموزان در کلاس درس، در پژوهش حاضر نخست سعی شده است با شناسایی مشکلات رایج دانش‌آموزان بر اساس تجارب عینی معلمان در مدرسه در ارتباط با عوامل تأثیرگذار بر سکوت دانش‌آموزان در کلاس درس پرداخته شود تا چنین یافته‌هایی، راه‌گشای برنامه‌ها و مداخلات تربیتی کمک‌کننده به دانش‌آموزان برای افزایش مشارکت آنان در کلاس درس و پیشرفت تحصیلی شان شود. بنابراین، پژوهش حاضر به نوعی یک پژوهش میان‌رشته‌ای با رویکرد پدیدارشناسی به عواملی است که از دید معلمان سبب گرایش دانش‌آموزان به سکوت و کناره‌گیری در کلاس درس شده و همین‌طور مطالعه راهکارهای مقابله با این پدیده در مدارس ابتدایی شهر خرم‌آباد است.

روش پژوهش

¹-Ooi & Laura
²- Iancu & Iulian
³- Simmons
⁴- Richards & Rodgers

پژوهش حاضر کیفی و از نوع پدیدارشناسی¹ است. روش پدیدارشناسی به بررسی تجربیات واقعی افراد می‌پردازد (حاج‌باقری، پرویزی و صلصالی، 1390). هدف نمونه‌گیری فهم پدیده مد نظر است؛ از این رو نمونه‌گیری مبتنی بر هدف است. در این مرحله نمونه تحقیق، معلمان دوره ابتدایی شهر خرم‌آباد هستند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق براساس معیارهای نظری و میزان روشناهی بخشی احتمالی‌شان برای تحقیق، انتخاب شده‌اند. در این روش انتخاب آگاهانه شرکت‌کننده‌های خاص به عهده پژوهشگر است تا اطلاعات جدیدی ارائه شود؛ زیرا افرادی که بیشترین اطلاعات در زمینه موضوع مطالعه شده دارند، برای پاسخگویی به سؤالات انتخاب می‌شوند. بر این اساس تعداد مشارکت‌کنندگان در پژوهش براساس اشباع نظری تعیین شد و به 10 نفر رسید. مصاحبه‌شوندگان از دو جنس مرد و زن بودند. محدوده سابقه شرکت‌کنندگان در مصاحبه، بین 5 تا 23 سال بوده است. روش گردآوری اطلاعات با توجه به اینکه سؤالات تا حدی مشخص بودند، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته است که اصلی‌ترین روش جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش پدیدارشناسی شناخته شده، زیرا موقعیتی را فراهم می‌آورد تا شرکت‌کننده دیدگاه خود درباره دنیا را آن‌طور که تجربه کرده‌است با استفاده از زبان و لغات خاص خود تشریح کند (عابدی، 1385). تأیید همکاران تحقیق، مهم‌ترین ملاک برای ایجاد اعتبار در تحقیقات کیفی است. در پژوهش حاضر، تأیید همکاران تحقیق به دو شکل رسمی و غیررسمی انجام شد؛ برای مثال در پایان مصاحبه، محقق گفته‌ها را خلاصه می‌کرد و می‌پرسید: آیا یادداشت‌های محقق به‌طور صحیح، نشان‌دهنده وضعیت شخص هستند یا خیر؛ سپس، پیش‌نویس گزارش تحقیق با اعضاء برای بیان نظر به اشتراک گذاشته می‌شد. همچنین، سعی شد تا با اختصاص زمان مناسب برای جمع‌آوری داده‌ها، تلفیق روش‌ها و بازنگری مشارکت‌کنندگان این اصل مهم رعایت شود. بازنگری مشارکت‌کنندگان به این ترتیب بود که برگه‌هایی حاوی متن مصاحبه در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا هر جا که لازم است توضیحی به آن اضافه یا هر عبارتی که به نظر آنان منطبق بر اظهاراتشان نیست، حذف یا اصلاح کنند. به‌منظور رعایت اصل تأییدپذیری داده‌ها، تلاش شد از هرگونه سوگیری در فرایند مصاحبه و استخراج نتایج خودداری شود و در نهایت برای افزایش قابلیت اطمینان که عبارت‌اند از کفایت روند تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری، از راهنمایی و نظارت استادان صاحب‌نظر استفاده شد.

برای انجام مصاحبه پژوهش، پس از اینکه شرکت‌کنندگان در هر مدرسه تمایل خود را برای انجام مصاحبه نشان دادند، روند مصاحبه شروع شد. نخست قبل از ارائه سؤالات، توضیحات لازم درباره مسئله و اهداف پژوهش و همین‌طور پیامدها و کاربرد نتایج پژوهش به آنها گفته شد. در مرحله بعدی به مصاحبه‌شوندگان اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آنها در فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها هیچ نقشی ندارد و تنها محتوای پرسش و پاسخ‌ها نیاز است. زمان انجام مصاحبه برای هر فرد با توجه به ساعت کاری و زمان اوقات فراغت آنان بود. در جریان مصاحبه برای مصاحبه‌شوندگانی که اجازه ضبط صدا داده بودند، مصاحبه‌ها ضبط و سپس به روی کاغذ آورده شدند و برای سایر مصاحبه‌شوندگان هم‌زمان با بیان پاسخ به یادداشت‌برداری از مصاحبه آنان پرداخته شد. رویکرد استدلالی به تحلیل و تفسیر داده‌ها در این بخش نیز استقرایی-قیاسی بوده‌است؛ به این معنا که نخست کدهای باز و جزئی شناسایی شده و با کنارهم قراردادن آنها براساس روابط بین آنها، کدهای محوری و کلی‌تر ایجاد شده‌اند. پس از این روند

استقرایی، دوباره کدهای باز شناسایی شده و کدهای بازی که بعداً شناسایی شدند، به صورت انتخابی در زیر مفاهیم محوری ایجاد شده یا مفاهیم محوری که سپس تر ایجاد و یکپارچه شدند، قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: به نظر شما چه عواملی باعث می‌شود که دانش آموزهای ابتدایی در کلاس درس سکوت کنند؟

بر اساس نتایج تحلیل مصاحبه‌ها، عوامل مؤثری که باعث می‌شود دانش آموزان ابتدایی در کلاس سکوت کنند، شامل هفت مفهوم محوری مهارت‌های اجتماعی، ضعف‌های شخصیتی، ویژگی‌های شخصیتی، ویژگی‌های جسمی، عوامل خانوادگی، نقش معلمان و همسالان هستند. در جدول 1، شاخص‌های نشان‌دهنده هر یک از این عوامل هفت گانه ارائه شده‌اند:

جدول 1. شناسایی عوامل مؤثر در سکوت کلاسی دانش آموزان

عوامل	کدهای محوری	کدهای باز
عوامل مؤثر در سکوت کلاسی دانش آموزان	مهارت‌های اجتماعی	- دانش آموز برای ارتباط با غریبه‌ها (معلم در مدرسه) مهارت لازم را ندارد. - دانش آموز برای برقراری ارتباط با همسالان خود مهارت لازم را ندارد. - دانش آموز علاقه‌ای به برقراری ارتباط با معلم و همسالان خود ندارد. - دانش آموز از انجام فعالیت‌های اجتماعی اجتناب می‌کند. - برخورد با افراد غریبه.
	ضعف‌های شخصیتی	- دانش آموز اعتماد به نفس بیان شفاهی مطالب را ندارد. - دانش آموز دارای احساس خود کم بینی در مقابل همسالانش است. - دانش آموز به دلیل وحشت از مسخره شدن نظرات خود را به زبان نمی‌آورد.
	ویژگی‌های شخصیتی	- دانش آموز از بروز دادن احساسات خود ناتوان است. - دانش آموز دارا شخصیت پرخاشگرایانه‌ای است. - دانش آموز زودرنج است. - دانش آموز درون گرا و در خود فرو رفته است. - دانش آموز دارای شخصیت خجالتی است. - دانش آموز دارای شخصیت رقابت طلبی با همسالان خود نیست. - دانش آموز دارای نگرش منفی و بدبینانه نسبت به اطرافیان است. - حساسیت روحی - ترس از اینکه همسالانش او را مسخره کنند.
	ویژگی‌های جسمی	- دانش آموز دارای مشکل جسمانی خاصی است. - دانش آموز دارای لکنت زبان باشد.

- دانش آموز احساس خستگی دارد. - دانش آموز وضعیت تغذیه مناسبی ندارد. - دانش آموز دارای مشکل اختلال خواب است. - دانش آموز دارای اختلال در شنوایی باشد.		
- بی توجهی به دانش آموز در محیط خانواده. - دانش آموز دارای مشکل خانوادگی حادی است. - ازدست دادن/فوت یکی از والدین در خانواده. - والدین دانش آموز دارای مشکل خاصی باشند. - پدر یا مادر دانش آموز اعتیاد به مواد مخدر دارد. - زندگی کردن در محله فقیرنشین. - نداشتن امنیت روانی و عاطفی در محیط خانه. - تویخ و سرزنش از طرف والدین. - کنترل شدید تربیت - جداسدن از والدین	عوامل خانوادگی	
- همسالان تمایلی به دوستی با دانش آموز ندارند. - همسالان به دلیل شکست هایش او را تحقیر می کنند.	همسالان	
- روش نامناسب تدریس - معیارهای عملکردی سطح بالا - ایجاد جو کلاسی یکنواخت	معلم	

در ادامه به منظور مستندسازی کد گذاری های باز و محوری، به نمونه هایی از صحبت ها و دیدگاه های مشارکت کنندگان پرداخته شده است. قبل از بیان این نقل قول ها، توجه به این نکته ضروری است که در برخی از نقل قول ها ممکن است بیش از یک و حتی چندین کد باز وجود داشته باشد.

اطلاع رسان کد 1 «... به نظر من عواملی که بیشتر باعث سکوت دانش آموزان در کلاس درس می شوند، این است که دانش آموز معمولاً اعتماد به نفس لازم را برای برقراری ارتباط با دیگران ندارد، یا مشکل جسمی خاصی داشته باشد؛ برای مثال، ممکن است دانش آموز مشکل لکنت زبان داشته باشد یا اینکه قدرت شنوایی مناسبی ندارد».

اطلاع رسان کد 3 «... معمولاً دانش آموزانی که در کلاس بیشتر شکست می خورند، بیشتر سعی می کنند در کلاس درس ساکت باشند. در این شرایط اگر جو کلاس هم طوری باشد که دانش آموزان دیگر آنها را به عنوان دانش آموزان تنبل بشناسد یا در کلاس آنها را به خاطر دادن پاسخ های اشتباهشون مسخره می کنند، گرایش به ساکت ماندن در کلاس برای آنها بدتر می شه».

اطلاع رسان کد 4 «... به نظر من عواملی که باعث می شوند دانش آموزان مقاطع ابتدایی در کلاس ساکت باشند، کاملاً متفاوت با دانش آموزان مقاطع متوسطه هستند؛ حتی می توان گفت علت سکوت در کلاس درس در دانش آموزان پایه های مختلف هم متفاوت است؛ مثلاً دانش آموزان پایه اول ابتدایی خیلی وقت ها به خاطر اینکه از والدین خود جدا شده اند و از برخورد با افراد غریبه می ترسند، گرایش به سکوت و کناره گیری از کلاس و همین طور برقرار نکردن رابطه با همسالان خود را دارند».

اطلاع‌رسان کد 6 «... دانش‌آموزان ابتدایی خیلی حساس هستند؛ به‌خاطر همین باید خیلی از نظر عاطفی به‌شون توجه بشه. بنابراین بهتره که دانش‌آموز در روابطش در کلاس درس به همهٔ دانش‌آموزان توجه داشته باشه؛ نه اینکه تنها تمرکزش را روی چند نفر از دانش‌آموزان که از نظر درسی قوی هستند».

اطلاع‌رسان کد 8 «به‌نظرم محله‌ای که دانش‌آموزان در آن سکونت دارند، هم بر رفتار آنها در کلاس درس و مدرسه تأثیر داره، وقتی محل سکونتشون محلهٔ ضعیفی باشه یا معمولاً یا خانواده‌شون مشکل خاصی داشته باشه، هم باعث گرایش دانش‌آموزان به سکوت در کلاس درس می‌شه».

اطلاع‌رسان کد 9 «... بعضی از والدین سبک تربیتی مناسبی ندارند و خیلی نسبت به بچه‌هاشون حساس‌اند و از کنترل‌های شدید تربیتی استفاده می‌کنند، این روش تربیتی باعث می‌شه که دانش‌آموز مهارت‌های مناسب را برای برخورد با جامعه نداشته باشد و در کلاس خیلی گوشه‌گیر و ساکت باشن».

اطلاع‌رسان کد 10 «... در بعضی از مواقع خود روش تدریس معلم ایراد دارد باعث نمی‌شه که دانش‌آموز در کلاس درس مشارکت داشته باشه؛ زیرا روش تدریسش طوری نیست که سبب جلب توجه بیشتر دانش‌آموز به مشارکت در بحث‌های بشه و باعث نشود که دانش‌آموزان در کلاس ساکت باشن».

سؤال دوم: در مقام یک معلم چه راهکارهای برای کاهش رفتار سکوت دانش‌آموزان در کلاس درس پیشنهاد می‌کنید؟

کدهای محوری	کدهای باز	راهکارها
در کلاس درس	- آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان - دادن تشویق‌های مناسب و به‌موقع در کلاس درس به این قبیل دانش‌آموزان - پرسیدن سؤال با توجه به سطح شناختی شاگرد - استفاده از روش تدریس مشارکتی - انتخاب دانش‌آموز ساکت در کلاس در نقش سرگروه. - دادن مسئولیت‌های درسی و غیردرسی به دانش‌آموز ساکت. - تشویق دانش‌آموز در قبال مشارکت در کلاس درس. - شرکت دادن دانش‌آموز در کارهای گروهی. - استفاده از روش تدریس مناسبی که دانش‌آموز را تشویق به مشارکت کند. - قراردادن دانش‌آموز کنار دوستان صمیمی خود در کلاس درس. - سعی در رفع موقعیت‌هایی که ممکن است دانش‌آموز در کلاس تمسخر شود. - قراردادن معیارهای عملکرد سطح بالا برای پاسخگویی به بحث‌های مطرح شده در کلاس درس. - گرایش نداشتن به ارزیابی‌های منفی نسبت به مواردی که دانش‌آموز در کلاس مطرح می‌کند.	راهکارهای برای کاهش گرایش به سکوت در کلاس درس
در خارج از کلاس درس	- آگاه کردن والدین از وضعیت فرزندشان در کلاس درس - پیگیری وضعیت او در خانه و سعی به پی بردن به علت اصلی این رفتار در دانش‌آموز. - مشورت به مشاوران و روان‌شناسان مجرب در ارتباط با وضعیت دانش‌آموز و سعی در کسب راهکار از آنها.	

- ارجاع دانش آموز به مراکز مشاوره. - سعی در برقراری ارتباط دوستانه تر با دانش آموز در کلاس و خارج از کلاس درس. - مطالعه کتاب های بیشتر در ارتباط با عوامل ایجادکننده گرایش دانش آموزان به سکوت در کلاس درس.		

در ادامه به منظور مستندسازی کدگذاری های باز و محوری، به نمونه هایی از صحبت ها، اشارات و دیدگاه های مشارکت کنندگان پرداخته شده است.

اطلاع رسان کد 1 «به نظر من برای دانش آموزانی که از نظر برقراری روابط اجتماعی ضعیف هستند و نمی توانند خوب ارتباط برقرار کنند، مهارت های ارتباطی مناسب را آموزش دهیم. برای مثال وقتی برای کلاس گروه تشکیل می دهیم، سعی کنیم آنها را برای سرگروهی انتخاب کنیم و مسئولیت شان را در کلاس زیاد کنیم. تلاش برای انجام مسئولیت های محوله باعث می شود که فعالیت شان در کلاس درس بیشتر شود».

اطلاع رسان کد 2 «... در بعضی از کلاس ها ممکن ما با موقعیت هایی مواجه شویم که همکلاسی ها بیشتر گرایش به این دارند که وقتی همکلاسی شان به یک سؤال جواب اشتباه می دهند آنها را مسخره کنند، معلم می تواند سعی کند با توجه به سطح شناختی شاگرد از او سؤال پرسد یا سعی کند کمتر او را در موقعیت هایی قرار دهد که احتمال شکست در آنها زیاد است».

اطلاع رسان کد 4 «...بهره برای دانش آموزانی که ترس دارند با افراد غریبه برخورد داشته باشند و خیلی به والدین خودشون وابسته هستند، معلم تلاش کند روابط صمیمانه تری با آنها برقرار کند و در بعضی از مواقع بهره این رابطه صمیمانه هم در کلاس درس و هم خارج از آن حفظ شود».

اطلاع رسان کد 6 «خیلی وقت ها معلم در کلاس درس می تواند با ارائه راهکارهای مناسب مشکل دانش آموزی را که در کلاس در برقراری ارتباط مشکل دارد و خیلی ساکت، با مداخله های مناسب حل کند؛ اما در بعضی از مواقع مشکل دانش آموز آنقدر حاد هست که بهره مشکلش به خوبی ریشه یابی شود که معلم در این زمینه خود به تنهایی تخصص لازم را ندارد. در چنین مواقعی معلم می تواند با مراجعه به روان شناسی که در این زمینه تخصص دارند و مشورت با آنها به دانش آموز کمک کند یا اینکه بهره دانش آموز را به مراکز مشاوره ارجاع دهد؛ چون که خیلی از وقت ها ممکن است که علت برقراری ارتباط و فعالیت ها به خاطر مشکلات خاص رفتاری و جسمی در کودکان باشد که نیازمند مداخلات خاص روان شناسان است».

اطلاع رسان کد 7 «... در بعضی از مواقع بهره معلم خودش با دانش آموزانی که مشکل دارند، رابطه بهتری برقرار کنند تا آنها به کمک معلم بهتر در کلاس شرکت کنند و مهارت های برقراری ارتباط را به خوبی یاد بگیرند».

اطلاع رسان کد 8 «... برای اینکه معلم مشکل دانش آموز را بهتر شناسایی کند، بهتر است که با والدین دانش آموز هم مشورت کنند و با هم سعی در رفع مشکل او داشته باشند».

اطلاع‌رسان کد 9 «... در مواقعی که مشکل از روش تدریس نامناسب معلم باشد، بهتر است که معلم از روش تدریسی استفاده کند که سبب تشویق دانش‌آموزان به مشارکت در کلاس شود».

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی پدیدارشناسی رفتار سکوت کلاس درس در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم‌آباد براساس مصاحبه و نظر معلمان مشغول به خدمت در این مقطع بوده‌است. پژوهش حاضر به دنبال دستیابی به جواب دو سؤال پژوهشی در ارتباط با عواملی است که منجر به سکوت و کناره‌گیری دانش‌آموزان دوره ابتدایی از کلاس درس و تکالیف آموزشی می‌شود و همین‌طور راهکارهایی است که معلمان برای مقابله با این پدیده در دانش‌آموزان در نظر دارند.

بررسی مصاحبه‌ها و تجارب معلمان در مدارس ابتدایی درباره سؤال اول پژوهش و عواملی ایجادکننده رفتار سکوت کلاس درس در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم‌آباد نشان می‌دهد معلمان عوامل را شش کد محوری از جمله مهارت‌های اجتماعی، ضعف‌های شخصیتی، ویژگی‌های شخصیتی، ویژگی‌های جسمی، عوامل خانوادگی، همسالان و همین‌طور نقش خود معلم در رشد این پدیده در دانش‌آموزان می‌دانند که نتایج پژوهش حاضر همسو با نتایج پژوهش گذشته از جمله (فاسینگر¹، 1995) که در پژوهشی با عنوان «درک تعامل کلاسی و نقش مشارکت در کلاس در کاهش سکوت کلاس درس» به نقش عواملی چون همسالان، روش تدریس معلم، ویژگی‌های خود دانش‌آموزان که سبب افزایش سکوت در کلاس درس اشاره کرد و به این نتیجه رسید که در صورتی که معلم و دانش‌آموزان سعی کنند تعامل کلاسی را افزایش دهند، سبب مشارکت بیشتر دانش‌آموزان در کلاس درس می‌شود. همچنین لی، کاپلن، آرچبل، بولاک و چن² (2015) در پژوهشی با عنوان «باورهای آموزگاران مقطع ابتدایی درباره رفتار اجتماعی دانش‌آموزان» به این نتیجه رسیدند که رفتارهای اجتماعی و مشارکت دانش‌آموزان ابتدایی در کلاس درس تحت تأثیر توانایی آنان در برقراری ارتباط با همسالان و معلم‌شان قرار دارد و برای افزایش مشارکت دانش‌آموزان باید رفتارهای اجتماعی را بیاموزند.

بر اساس مصاحبه‌ها با از معلمان، آنان تأکید داشتند ناآگاهی‌ها و ضعف‌های دانش‌آموزان در برقراری ارتباط یکی از دلایل اصلی مشارکت‌نداشتن آنان در کلاس درس است. ضعف در مهارت ارتباطی / اجتماعی دانش‌آموزان، بر شایستگی کلی آنان تأثیر می‌گذارد؛ به طوری که هر مسئله حل‌نشده در این زمینه باعث می‌شود دانش‌آموز برخی از فرصت‌های بعدی خود برای رشد شخصیت فردی و اجتماعی‌اش را از دست دهد (اسپارپانی، مورگان، راینهاردت، شت‌اشنایدر و وتربی³، 2016). بنابراین می‌توان گفت کسب شایستگی در مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان یکی از پایه‌های اساسی اعتماد به نفس در موقعیت‌های است. تحلیل یافته‌های پژوهش در این زمینه نشان می‌دهد که عدم یادگیری و مهارت در چگونگی برقراری ارتباط مناسب اجتماعی باعث شده‌است اغلب سعی در مشارکت فعال در کلاس درس داشتن در دانش‌آموز به پایین‌ترین سطح ارزشی خود به‌ویژه در بین

¹- Fassinger

²- Li, Coplan, Archbell, Bullock & Chen

³- Sparapani, Morgan, Reinhardt, Schatschneider & Wetherby

دانش‌آموزانی قرار گیرد که فاقد مهارت ارتباطی و اجتماعی مناسبی هستند (نظری و سلیمانان، 1388). ضعف‌های شخصیتی، ویژگی‌های شخصیتی و جسمی دانش‌آموزان نیز عوامل دیگری هستند که بر اساس مصاحبه‌های انجام‌شده از نتایج پژوهش حاضر در زمینه عوامل تأثیرگذار بر رفتار سکوت کلاسی دانش‌آموزان در پژوهش حاضر استخراج شده‌است. بر اساس یافته‌های پژوهش، نداشتن اعتماد به نفس کافی، خودکم‌بینی، ترس از ارزیابی منفی، عوامل زمینه‌ساز ضعف‌های شخصیتی دانش‌آموزان و همین‌طور درون‌گرایی ناتوانی در بیان احساسات خود، زودرنج بودن، خجالتی بودن، نداشتن حس رقابت با همسالان و... و همین‌طور مشکلات جسمانی مانند لکنت زبان، اختلال خواب، اختلال شنوایی و... همچنین ویژگی‌های جسمانی دانش‌آموزان باعث می‌شود دانش‌آموزان در کلاس درس مشارکت فعال نداشته باشند. می‌توان گفت تا زمانی که دانش‌آموز نتواند با شناخت واقعی از هویت درونی و بیرونی خود، با همه کم و کاستی‌های آن خود را با موقعیت وقف نهد و تلاش برای موفقیت‌های شناختی نیز جزء پیمودن راه انحرافی نتیجه‌ای نخواهد داشت (دلویو، والویس و اشمیت^۱، 2015).

این موضوع را بارها معلمان، مشاوران و مدیران دانش‌آموزان به اشکال مختلف بیان کرده‌اند. کادر آموزشی و پرورشی مدرسه در مقطع ابتدایی در ارزیابی تجارب خود از مهارت‌ها و هویت اجتماعی دانش‌آموزان خشنود نبوده‌اند و اظهار داشته‌اند که در سال‌های اخیر تلاش دانش‌آموزان برای بهبود ویژگی‌های شخصیتی، جبران ضعف‌های شخصیتی خود و همین‌طور مداخلات مناسب و به‌موقع در ارتباط با برطرف کردن مشکلات جسمانی دانش‌آموزان به‌منظور بهبود فعالیت‌های اجتماعی-ارتباطی و همین‌طور افزایش مشارکت در فعالیت‌های کلاسی موفقیت‌آمیز نبوده‌است و دانش‌آموزانی که با مشکلاتی از این قبیل مواجه هستند مشارکت کمتری در فعالیت‌های کلاسی دارد که در نهایت منجر به افت تحصیلی می‌شود (کوئلو، وی، سوسا و مارکانتی^۲، 2015). دو کد محوری دیگر که بنا بر مصاحبه‌های به‌دست‌آمده از معلمان منجر به سکوت دانش‌آموزان در کلاس درس می‌شوند، شیوه تربیتی والدین و همچنین رفتار خود معلمان در کلاس درس است. پژوهش‌های نشان داده‌اند که اثر آشکار نبود صمیمیت، پذیرش و اعتماد به والدین و معلمان، مانعی اساسی برای سایر کارکردهای اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان است (انجمن یادگیری-هیجانی^۳، 2010). در آن دسته از مداخلاتی که به بهبود روابط بین والدین و فرزندان و یا معلمان و شاگردان پرداخته‌اند، اثربخشی مداخلات منجر به افزایش اعتماد به نفس و همچنین گرایش هرچه بیشتر دانش‌آموزان در شرکت در مباحث کلاسی روشن شده‌است. صمیمیت، اعتماد و پذیرش، پایه‌های اصلی رشد شخصیت و تعیین‌کننده میل و رغبت او برای رسیدن به سایر مراحل رشد شخصیت فرد در نظر گرفته شده‌اند (وایریک و روداسیل^۴، 2007). یکی از نگرانی‌های موجود در پاسخ‌های شرکت‌کنندگان مربوط به عدم اعتماد و پذیرش از سوی والدین و معلمان بوده و منجر به ایجاد یک دیدگاه کلی از بی‌اعتمادی در دانش‌آموز می‌شود، این است که والدین و به‌خصوص معلم در کلاس درس جوّی آکنده از اطمینان و امنیت را در برخوردهای اجتماعی و مشارکت‌های او در کلاس درس به‌منظور ایجاد اعتماد به‌نفس ایجاد نمی‌کنند. معلم باید این اطمینان را در دانش‌آموز ایجاد کند که در کلاس درس به مشارکت‌های او در فعالیت‌های کلاسی احترام گذاشته می‌شود و همین‌طور خود معلم نیز باید با

¹- De Leeuw, Valois, Ajzen & Schmidt

²- Coelho, Sousa & Marchante,

³- Social-Emotional Learning Group

⁴- Wyrick, & Rudasill

به اجرا درآوردن روش‌های تدریس مناسب سکوت حاکم شده را در کلاس درس بشکنند و آن را به محیط یادگیری تبدیل کند که در آن مشارکت و فعال بودن دانش‌آموزان جریان یادگیری را لذت بخش می‌کند (کیمر، گروسنر، پمر و سیدل، 2015).

در پژوهش حاضر علاوه بر بررسی عوامل زمینه‌ساز افزایش رفتار سکوت کلاسی در دانش‌آموزان، سعی شد با انجام مصاحبه با معلمان راهکارهای مدنظر ایشان که باعث کاهش گرایش دانش‌آموزان به سکوت در کلاس درس و افزایش مشارکتشان در تکالیف آموزشی می‌شود، تک‌به‌تک شناخته شود. با توجه به این مصاحبه‌ها به دو کد محوری از فعالیت‌ها دست یافتیم که معلمان برای رفع این مشکل پیشنهاد می‌کردند. فعالیت‌هایی که آنان در کلاس درس و خارج از کلاس درس در این رابطه می‌توانند انجام دهند. نتایج مصاحبه‌ها در این ارتباط به اهمیت راهبردهای ارتباطی و مهارت‌هایی تأکید دارد که می‌توانند به کار گیرند تا به پرورش گفتمان در کلاس کمک کنند. بسیاری از برنامه‌های کلاسی به تقویت صلاحیت‌های علمی می‌انجامد؛ در صورتی که توجه کمتری به افزایش سلامت روانی در دانش‌آموزان دارند. معلمان باید به ایجاد موقعیت‌های کلاسی توجه کند تا بتوانند الگوهای برنامه‌ای کل‌گرای را که رابطه مثبت بین بدن و ذهن را تقویت می‌کنند، در دانش‌آموزان ایجاد کنند (شرنوف و اشنایدر^۲، 2014). برخی از فعالیت‌های کلاسی که در فعال کردن و مشارکت هرچه بیشتر دانش‌آموزان در کلاس درس مؤثر است، شامل استفاده از روش‌های داستان‌گویی، نقش‌بازی کردن و بحث‌ها یا گفت‌وگوهای انتقادی در زمینه منطقی بودن و مشارکت فعال است که مشارکت دانش‌آموزان در این گونه فعالیت‌ها به رشد ادراک و فهم سکوت در دانش‌آموزان می‌انجامد و خویشتن‌شناسی، تفاهمات اجتماعی-اخلاقی، رفتارهای اجتماعی و ارتباطات معنوی را به وجود می‌آورند (مک‌لافلین، رات، گلات^۳، 2014). این ویژگی‌ها در یک برنامه درسی کل‌گرا که رشد و پرورش کلی دانش‌آموزان را در نظر می‌گیرد، ضروری هستند. استفاده از برنامه درسی که مبتنی بر پارادایم سازندگرای است، امکان گفت‌وگو در کلاس درس را فراهم می‌آورد و شاگردان را به منزله همکار و سازندگان دانش و شرکت‌کنندگان مؤثر در به وجود آوردن برنامه درسی در نظر می‌گیرد؛ زیرا همکاری دانش‌آموزان در ساخت دانش، آنان را قادر می‌سازد تا اعتماد به نفس و خویشتن‌داری خود را در موقعیت‌های مختلف یادگیری حفظ و مشارکت‌شان را افزایش دهند (هانگ^۴، 2015). علاوه بر مداخلاتی که معلمان در کلاس درس برای کاهش سکوت دانش‌آموزان در کلاس درس می‌توانند انجام دهند، در صورتی که مداخلات کلاسی به‌تنهایی برای رفع مشکل گوشه‌گیری دانش‌آموز مؤثر نباشد، می‌توانند با انجام مداخلاتی در خارج از کلاس درس پی‌گیری شود. بی‌اعتنا نبودن معلم به وضعیت دانش‌آموزان و پیگیری وضعیت ارتباطی و اجتماعی او در خانه و مشورت با والدین سبب شناخت بیشتر معلم از دانش‌آموز و تلاش برای رفع مشکل او می‌شود (کوهن و شرم^۵، 2014). در بعضی از مواقع مشکل از سبک فرزندپروری والدین است که کودک را غیراجتماعی بار می‌آورند؛ بنابراین والدین باید روش فرزندپروری خود را تغییر دهند و ارتباطات اجتماعی مناسب را به آنان آموزش دهند. علاوه بر این زمانی که مشکل دانش‌آموز یک مشکل خاص روانی-جسمی باشد که مراجعه به متخصص برای بهبود وضعیت روانی/جسمی کودک تأثیرگذار است؛ زیرا به‌ویژه در دوره دبستان هنوز دوره‌ای است که بسیاری از مشکلات

1- Kiemer, Gröschner, Pehmer & Seidel

2- Shernoff & Schneider

3- McLaughlin, Roth & Glatt,

4- Hung

5- Cohen & Sherman

جسمی، ارتباطی و روانی دانش‌آموزان شناسایی نشده است. شناخت بهتر مشکلات و مداخلات مؤثر و در زمان مناسب به بهبود هرچه بهتر وضعیت دانش‌آموزان کمک بسیاری می‌کند (تیلور، اوربل، دورلاک و ویسبرگ،¹ 2017).

منابع

- ادیب حاج‌باقری، محمد؛ پرویزی، سرور و صلصالی، مهوش. (1390). روش‌های تحقیق کیفی. چاپ سوم. تهران: بشری.
- بهنام‌فر، رضا. (1394). «فقر مطالعه غیر درسی، ساخت‌شناختی و سکوت کلاسی». *مجله ایرانی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، 5 (7) 54-56.
- بهنام‌فر، رضا؛ ضامن، فرشید و عنایتی، ترانه. (1394). «تأثیر عدم رضایت از رشته تحصیلی بر رفتار سکوت کلاسی». *مجله ایرانی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، (8) 3، 146-149.

¹ - Taylor, Oberle, Durlak & Weissberg

دانش، عصمت؛ سلیمی‌نیا، نرگس؛ فلاحتی، حوا؛ سابقی، لایلا و شمشیری، لایلا. (1393). «اثربخشی آموزش گروهی مهارت حل مسئله بر سازگاری دختران نوجوان ناسازگار». *مجله روانشناسی کاربردی*, 8(30) 44-54.

داوودی و یارپوچی (1395). «دیدگاه‌های دانشجویان پزشکی نسبت به انگیزه، لذت و مشارکت تیم در دانشگاه تهران: نقش ویژگی‌های جمعیت‌شناختی». *مجله بین‌المللی رهبری سازمانی*, 5(2).

عابدی، حیدر علی. (1385). «تحقیقات کیفی. روش‌شناسی علوم انسانی». *فصلنامه حوزه و دانشگاه*. 12(4) 62-79.

فتحی‌آذر، اسکندر؛ ادیب، یوسف و گلپور، فرشته. (1395). «پدیدارشناسی عوامل مؤثر و برانگیزاننده در کیفیت دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان». *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*, 3(12) 45-47.

کارگر، ملیحه. (1393). «مطالعه میزان اثربخشی آموزش مدیریت خشم و بیان هیجانات بر کاهش اختلالات رفتاری در کودکان ناسازگار». *مجله مطالعات ناتوانی*, 4(7) 33-39.

نظری، عل محمد و سلیمانیان، علی‌اکبر. (1388). *مشاوره مدرسه در عصر حاضر: نظریه، پژوهش و کاربرد*. تهران: انتشارات علم.

Kiemer, K., Gröschner, A., Pehmer, A. K. & Seidel, T. (2015). Effects of a classroom discourse intervention on teachers' practice and students' motivation to learn mathematics and science. *Learning and Instruction*, 35, 94-103.

Coelho, V. A., Sousa, V. & Marchante, M. (2015). Development and Validation of the Social and Emotional Competencies Evaluation Questionnaire. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 5, 139- 147.

Cohen, G. L. & Sherman, D. K. (2014). The psychology of change: Self-affirmation and social psychological intervention. *Annual review of psychology*, 65.

De Leeuw, A., Valois, P., Ajzen, I. & Schmidt, P. (2015). Using the theory of planned behavior to identify key beliefs underlying pro-environmental behavior in high-school students: Implications for educational interventions. *Journal of Environmental Psychology*, 42, 128-138.

Fassinger, P. A. (1995). Understanding classroom interaction: Students' and professors' contributions to students' silence. *The Journal of Higher Education*, 66(1), 82-96.

Hagevik, Rita A. (2003). The Impact of Electronic Networking on Student Interactions during an Ant Bio monitoring Problem Solving Science Investigation. *Meridian: A Middle School Computer Technologies Journal a service of NC State University*, Raleigh, NC. (6)1.

Hung, H. T. (2015). Flipping the classroom for English language learners to foster active learning. *Computer Assisted Language Learning*, 28(1), 81-96.

Iancu, I., Bodner, E., Joubran, S., Zion, I. B. & Ram, E. (2015). Why not the best? Social anxiety symptoms and perfectionism among Israeli Jews and Arabs: a comparative Study. *Comprehensive psychiatry*, 59, 33-44.

Kim, Y. S., Petscher, Y. & Foorman, B. (2015). The unique relation of silent reading fluency to end-of-year reading comprehension: understanding individual differences at the student, classroom, school, and district levels. *Reading and Writing*, 28(1), 131-150.

- Li, Y., Coplan, R. J., Archbell, K. A., Bullock, A. & Chen, L. (2016). Chinese kindergarten teachers' beliefs about young children's classroom social behavior. *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 122-132.
- Mahmoodi, F., Fathi, A. E., & Esfandiari, R. (2010). The investigation of the relationship between active participation of students and their academic achievement in the process of teaching.
- Mangual Figueroa, A. (2017). Speech or silence: Undocumented students' decisions to disclose or disguise their citizenship status in school. *American Educational Research Journal*, 54(3), 485-523.
- McLaughlin, J. E., Roth, M. T., Glatt, D. (2014). The flipped classroom: a course redesign to foster learning and engagement in a health professions school. *Academic Medicine*, 89(2), 236-243.
- Ooi, L. L., Nocita, G., Coplan, R. J., Zhu, J., & Rose-Krasnor, L. (2017). Beyond bashful: Examining links between social anxiety and young children's socio-emotional and school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*, 41, 74-83.
- Ozioko, M. I. (2017). *Economics Classroom Interaction Patterns in Senior Secondary Schools in Nsukka Education Zone in Enugu State, Nigeria* (Doctoral dissertation).
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge university press.
- Sherhoff, D. J., Csikszentmihalyi, M., Schneider, B. & Sherhoff, E. S. (2014). Student engagement in high school classrooms from the perspective of flow theory. In *Applications of Flow in Human Development and Education* (pp. 475-494
- Simmons, R. G. (2017). *Moving into adolescence: The impact of pubertal change and school context*. Routledge.
- Social-Emotional Learning Group. (2010). *The benefits of school-based social and emotional learning programs: Highlights from a Major New Report*.
- Sparapani, N., Morgan, L., Reinhardt, V. P., Schatschneider, C. & Wetherby, A. M. (2016). Evaluation of classroom active engagement in elementary students with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 46(3), 782-796.
- Taylor, R. D., Oberle, E., Durlak, J. A. & Weissberg, R. P. (2017). Promoting Positive Youth Development through School-Based Social and Emotional Learning Interventions: A Meta-Analysis of Follow-Up Effects. *Child development*, 88(4), 1156-1171.
- Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. Ascd.
- Wyrick, A. J. & Rudasill, K. M. (2009). Parent Involvement as a predictor of teacher child relationship quality in third grade. *Journal of Early Education & Development*, 2, 845-864.